

บทที่ 3

สมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองถึง พ.ศ. 2533

ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 นับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญยิ่งที่มีผลต่อการปกครอง การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ “คณะราษฎร” ได้กำหนดหลักการสำหรับปฏิบัติในการบริหารราชการแผ่นดินไว้ทั้งหมด 6 ประการ คือ

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง
2. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันน้อยลงให้มากที่สุด
3. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะจัดหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก
4. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน (ไม่ใช่พวกเจ้ามีสิทธิยิ่งกว่าราษฎร เช่นที่เป็นอยู่)
5. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดกับหลัก 4 ประการดังกล่าวข้างต้น
6. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร (ช้อย่นันต์ สมุทวณิช และชัตติยากรรมรส ผู้รวบรวม: 211)

จากหลักการข้อที่ 6 แสดงให้เห็นว่า “คณะราษฎร” ถือว่าการศึกษามีความสำคัญอย่างมาก และมุ่งใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนเพื่อพัฒนาประเทศต่อไป

ต่อมาได้มีเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งหลายประการระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะรัฐบาล เมื่อข้อขัดแย้งทั้งหลายไม่สามารถคลงได้ เนื่องจากคณะรัฐบาลยังดำเนินงานขัดกับแนวพระราชดำริอยู่ พระองค์จึง “ทรงตัดสินพระราชหฤทัยสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477” (กรมวิชาการ 2527: 259)

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัตินั้น มิได้ทรงระบุให้เจ้านายพระองค์ใดขึ้นครองราชย์สืบต่อมา ประกอบกับพระองค์ไม่ทรงมีพระราชโอรส รัฐบาลจึงอาศัยกฎหมายเทียบบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ พ.ศ. 2467 และได้กราบทูลอัญเชิญเจ้านายเชื้อพระบรมวงศ์ผู้ทรงเป็นพระองค์ที่ 1 ในลำดับการสืบพระราชสันตติวงศ์ คือ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล พระโอรสในสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ (ต่อมาเฉลิมพระนามเป็น สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก) และหม่อมสรวงวาศย์ มหิดล ณ อยุธยา (สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี) เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์พระองค์ที่ 8 แห่งราชวงศ์จักรี แต่เนื่องจากยังทรงมีพระชนมายุเพียง 9 พรรษา และกำลังทรงศึกษาอยู่ ณ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ จึงต้องทรงมีคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ช่วง พ.ศ. 2481 ถึง 2488 ประเทศไทยต้องเผชิญปัญหาหลายอย่าง ทั้งนี้เป็นเพราะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งมีผลให้เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ เกิดภาวะเงินเฟ้อ สินค้าราคาแพง และเครื่องอุปโภคบริโภคขาดแคลน ทำให้กระทบกระเทือนต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก รัฐบาลจึงต้องรีบเร่งปรับปรุงการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพทุกระดับทั้งสามัญศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา นอกจากนี้รัฐบาลยังให้เอกชนร่วมมือในการจัดตั้งโรงเรียนและการจัดหาตำราเรียน เพื่อที่จะให้นักเรียนมีที่เรียน และมีตำราเรียนใช้อย่างทั่วถึง

พอสงครามโลกยุติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ก็เสด็จนิวัติประเทศไทย ในปลายปี พ.ศ. 2488 ประทับอยู่ในประเทศไทยได้ไม่นานก็ถูกลอบปลงพระชนม์ และเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชซึ่งเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ ได้ทรงสืบราชสมบัติเป็นกษัตริย์รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ได้ทรงแสดงพระราชปณิธานไว้ในพระบรมราชโองการว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” นับแต่นั้น พระราชกรณียกิจทั้งหลายทั้งปวงที่ทรงปฏิบัติ

จึงมุ่งพัฒนาให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ได้อย่างทั่วถึงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชนบท เพื่อให้คนในชนบทซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ได้รับความเจริญ มีความกินดีอยู่ดี ซึ่งจะมีผลให้ประเทศมีความสงบสุข และมั่นคงสืบไป

ในด้านการศึกษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษา ในฐานะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ เพื่อที่จะเป็นทรัพยากรอันทรงคุณค่าของประเทศชาติต่อไป พระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแต่ละปีนั้น แสดงให้เห็นถึงพระราชประสงค์ที่จะให้บัณฑิตทั้งหลายได้นำความรู้ความสามารถอันเป็นผลจากการศึกษาจนจบชั้นอุดมศึกษาไปใช้เพื่อพัฒนาประเทศในทุก ๆ ทาง บัณฑิตจึงเป็นกำลังที่สำคัญของชาติ

โครงการในพระราชดำริมีอยู่มากมายหลายโครงการซึ่งครอบคลุมทุกสาขา เช่น การเกษตร การชลประทาน การพัฒนาที่ดิน การสาธารณสุข การสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น สำหรับโครงการการศึกษา “ได้ทรงริเริ่มโครงการจัดตั้งโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โครงการโรงเรียนร่วมเกล้า และโครงการโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ทั้งนี้เพื่อจัดหาที่เรียนแก่เด็กยากจนและเด็กที่อยู่ไกลตัวจังหวัด รวมทั้งจัดสร้างหนังสือที่ดีเพื่อส่งเสริมความรู้แก่เยาวชนของชาติ” (กรมวิชาการ 2527: 302)

สำหรับด้านการจัดการศึกษานั้น การเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย

การเปลี่ยนแปลงการปกครองมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของชาติเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ สภาพเศรษฐกิจและความต้องการของสังคมก็มีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา อาจกล่าวโดยสรุปถึงด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

นโยบายการศึกษา

เนื่องจากแนวนโยบายของรัฐบาลแต่ละคณะแตกต่างกันออกไป จึงมุ่งเน้นการแบ่งตามระยะเวลาเป็น 5 ระยะ คือ

(1) ระยะ พ.ศ. 2475-2485

“คณะราษฎร” ได้ประกาศไว้ในหลักประการที่ 6 ว่า “...จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร” รัฐบาลชุดต่อ ๆ มาได้แถลงนโยบายด้านการศึกษาที่สำคัญ คือ การขยาย

การศึกษาภาคบังคับให้แพร่หลายออกไปตามจุดประสงค์ของพระราชบัญญัติประถมศึกษา และปรับปรุงการประถมศึกษาให้ดีขึ้น ตลอดจนพัฒนาการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษาภาคผนวกสำหรับผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ ให้ได้รับการศึกษาจนอ่านออกเขียนได้ และอุดมศึกษา ให้มีทั้งคุณภาพและปริมาณตามความต้องการของชาติ

(2) ระยะเวลา พ.ศ. 2486-2495

ระยะนี้เป็นช่วงสงครามโลก เมื่อสงครามสงบจำเป็นต้องฟื้นฟูประเทศหลาย ๆ ด้าน คณะรัฐบาลชุดต่าง ๆ จึงมุ่งเน้นนโยบายทางด้านทหารและการป้องกันประเทศ ด้านการศึกษามุ่งปรับปรุงคุณภาพและส่งเสริมการศึกษาด้านสามัญศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษา พลศึกษา และการศึกษาผู้ใหญ่ นอกจากนี้ ยังปรับปรุงหลักสูตรและตำราเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการของประเทศ และเป็นอยู่ในท้องถิ่น ส่งเสริมเอกชนจัดตั้งโรงเรียน และจัดทำตำราเรียนให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน

(3) ระยะเวลา พ.ศ. 2496-2505

คณะรัฐบาลในช่วงนี้ เน้นนโยบายด้านพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาคด้วยการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น จัดให้มีสถานศึกษาอย่างเพียงพอเพื่อยกระดับการศึกษาเบื้องต้นของประชาชนให้สูงขึ้น ส่งเสริมอาชีวศึกษา พลศึกษา และจริยศึกษา เร่งรัดการผลิตครูให้มีคุณภาพและปริมาณ มีการจัดตั้ง “สภาการศึกษาแห่งชาติ” เมื่อ พ.ศ. 2502 ขึ้น สำหรับวางโครงการศึกษาทุกระดับให้เหมาะสมกับความจำเป็นของชาติและสอดคล้องกับรูปแบบการปกครองของประเทศ

(4) ระยะเวลา พ.ศ. 2506-2519

คณะรัฐบาลหลายชุด มุ่งเน้นการผลิตกำลังคนระดับกลางให้สนองความต้องการของตลาดแรงงานเพื่อพัฒนาประเทศ มุ่งขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษา ด้วยการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค มหาวิทยาลัยเปิด และตั้งทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อควบคุมและส่งเสริมการศึกษาระดับนี้ รัฐบาลยังส่งเสริมการประถมศึกษา มัธยมศึกษา การศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้การศึกษาแก่บุคคลตามโอกาสและกำลังความสามารถของสติปัญญา จัดให้มีสถานที่เรียนอย่างทั่วถึงในชนบทและพยายามให้มีคุณภาพทัดเทียมกับในเมือง นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เอกชน จัดการศึกษาให้มีคุณภาพเท่าเทียมกับสถาบันการศึกษาของรัฐ ในทุกระดับ ตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษา จนถึงอุดมศึกษา

(5) ระยะเวลา พ.ศ. 2520-2533

คณะรัฐบาลในช่วงนี้มีนโยบายการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการประสานสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้การสอนสามัญศึกษา และอาชีวศึกษาในหลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งเน้นการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้สัมพันธ์และต่อเนื่องกับการศึกษาในโรงเรียน ตลอดจนการจัดปัญหาการไม่รู้หนังสือให้หมดไปด้วย

(6) ระยะเวลา พ.ศ. 2534-ปัจจุบัน

หลังจากที่ได้ประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 มัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 และมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 เป็นต้นมา กรมวิชาการได้รวบรวมผลการประเมินการใช้หลักสูตร พบว่า หลักสูตรดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีคำสั่งที่ วก 611/2533 และคำสั่ง วก 612/2533 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2533 ให้ใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยให้เริ่มใช้ในปีการศึกษา 2534 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เสนอแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2535 เพื่อเป็นแนวทางหลักสำหรับการจัดการศึกษาของรัฐ แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ให้ความสำคัญของการศึกษาทุกระดับทุกสาขาอย่างกว้างขวาง และเน้นการศึกษาที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษามีได้มุ่งเฉพาะในระบบโรงเรียนเท่านั้น แต่การศึกษาสามารถมุ่งแสวงหาได้ตลอดเวลา และทั่วไปรอบตัวเรา แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 นี้เป็นฉบับที่กำลังใช้อยู่ในปัจจุบัน

วิชาที่เรียนตามหลักสูตร

จากแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 และแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 เน้นแนวการจัดการศึกษา 3 ด้าน คือ พุทธศึกษา จริยศึกษา และพลศึกษา วิชาที่เรียนตามหลักสูตรยังคงเหมือนเดิม จนกระทั่งเปลี่ยนมาใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2480 มีวิชาเรียน 12 วิชา ได้แก่ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ สุขศึกษา วาดเขียน การฝีมือและการงาน ขบร้อง พลศึกษา และลูกเสือหรืออนุภาค ใน พ.ศ. 2493 มีการเปลี่ยนแปลงอัตราเวลาเรียนของหลัก

สูตรมัธยมศึกษาตอนต้นใหม่ แต่วิชาเรียนยังคงเดิม พอประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 เน้นองค์ 4 ของการศึกษา คือ พุทธศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา จึงได้เน้นวิชาการฝีมือและการทำงานมากขึ้น

พ.ศ. 2491 หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา (มัธยมศึกษาตอนปลาย) ลดลงเหลือ 2 แผนก คือ แผนกวิทยาศาสตร์ และแผนกอักษรศาสตร์ วิชาที่เรียนคล้ายกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2471 คือเรียนภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ วาดเขียน และวิชาเฉพาะแผนก จนถึง พ.ศ. 2498 หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษายังคงมี 2 แผนกเหมือนเดิม แต่เพิ่มวิชาเลือกให้มากขึ้นเท่านั้น

พ.ศ. 2503 หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งเป็นสายสามัญและสายอาชีพ วิชาที่เรียนในสายสามัญมี ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ พละนาฏย ศิลปศึกษา และศิลปปฏิบัติ ส่วนสายอาชีพ ไม่ต้องเรียนศิลปปฏิบัติ แต่เรียนวิชาอาชีพแทน วิชาอื่นก็เรียนอย่างเดียวกัน แต่อัตราเวลาเรียนแต่ละวิชาไม่เท่ากัน สำหรับหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งเป็น สายสามัญและสายอาชีพ สายสามัญมี 3 แผนก คือ แผนกวิทยาศาสตร์ แผนกศิลป์ และแผนกทั่วไป วิชาที่เรียนเหมือนกันได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และสังคมศึกษา ส่วนวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศที่ 2 ศิลปหรือการช่าง พาณิชยศาสตร์ เลขานุการ และวิชาอาชีพ เป็นวิชาที่เรียนเฉพาะบางแผนกและบางสาย ใน พ.ศ. 2518 หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย เปลี่ยนแปลงวิชาเรียนให้เป็นในทำนองเดียวกันกับหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2503

หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับหนังสือที่ใช้ในโรงเรียน

พ.ศ. 2481 ได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม มีการยุบเลิกกรมศึกษาธิการ และตั้งกรมใหม่ 2 กรม คือ

- (1) กรมสามัญศึกษา มีหน้าที่จัดการศึกษาสายสามัญ
- (2) กรมวิชาการ มีหน้าที่จัดการศึกษาสายอาชีพ

กรมวิชาการมีอยู่ 4 กองคือ สำนักงานเลขานุการกรม กองตำรา กองสอบไล่ และกองอาชีวศึกษา (เปลี่ยนเป็น "อาชีวศึกษา" พ.ศ. 2495)

พ.ศ. 2484 กระทรวงธรรมการ เปลี่ยนชื่อเป็น กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา การศาสนาและการศิลปากร สำหรับกรมวิชาการก็เปลี่ยนชื่อเป็นกรมอาชีวศึกษา และมีกองตำรา ก็เปลี่ยนเป็นกองวิชาการ อยู่ในสังกัดกรมอาชีวศึกษา เพื่อทำหน้าที่ด้านหลักสูตรและแบบเรียน

พ.ศ. 2495 ได้มีการตั้ง กรมวิชาการขึ้นมามีส่วนราชการดังนี้คือ สำนักงานเลขานุการกรม กองการวิจัย กองอุปกรณ์การศึกษา กองเผยแพร่การศึกษา และกองตำรา โดยที่กองตำรา มี 2 แผนก คือ แผนกหลักสูตรและแบบเรียน กับแผนกจัดพิมพ์ จนถึง พ.ศ. 2497 มี 3 แผนก โดยเพิ่มแผนกสังคีตศึกษาเข้ามา

ผลงานของกองตำรา (กระทรวงศึกษาธิการ 2507: หน้า 746-768) แบ่งกล่าวเป็น 3 ตอน ดังนี้

ก. ระยะเวลาตั้งแต่กองตำราจนประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503

1. จัดทำหลักสูตรประถมศึกษาและหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษาขึ้นใหม่ใน พ.ศ. 2498 และได้พิมพ์แจกแก่โรงเรียนต่าง ๆ ที่ต้องใช้โดยทั่วถึง สำหรับหลักสูตรประถมศึกษาได้ใช้ในโรงเรียนทดลองคือ บรรดาโรงเรียนในโครงการปรับปรุงของกรมสามัญศึกษา ในการปรับปรุงนี้ได้ทำแบบเรียนและคู่มือครูประกอบหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วย

2. จัดทำแบบเรียนชั้นการศึกษาอื่น ๆ ให้มีครบในแขนงวิชาต่าง ๆ ด้วยวิธีการประกวดการแต่งแบบเรียน และมอบหมายผู้ทรงคุณวุฒิให้แต่งตั้ง

3. ตามข้อ 1 สำหรับหลักสูตรประถมศึกษาใหม่ ได้ปรับปรุงให้เป็นแบบการศึกษาแผนใหม่ จึงได้มีการเรียบเรียงแบบเรียนชนิดเรียนเป็นคำ เป็นประโยค ตลอดจนจัดให้มีการอบรมแนวการศึกษาแผนใหม่และวิธีการสอนหนังสือแบบเป็นคำ เป็นประโยค แก่ครูที่สอนชั้นประถมปีที่ 1 ครูใหญ่และศึกษานิเทศก์อำเภอ ศึกษาธิการจังหวัดทั่วราชอาณาจักรด้วย

4. วางโครงการแปลตำรับตำราและหนังสืออ่านประกอบ หนังสืออุเทศ จากภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส และได้ดำเนินการจัดทำตามโครงการ โดยได้แปลหนังสือและแบบเรียนดังกล่าวไว้จำนวน 33 เล่ม

5. ได้จัดให้มีการอบรมวิชาดนตรีและขับร้อง นักไปโนทางแบบและทำนองสากล แก่ครูผู้ประสงค์รับการอบรมหลายรุ่น รวมทั้งอบรมในพระนคร และอบรมในต่างจังหวัด ตลอดจนทำแบบเรียนดนตรีและขับร้องด้วย

6. ได้จัดปรับปรุงระเบียบแบบพิมพ์ใบสุทธิและใบรับรองที่ใช้ในโรงเรียนต่างๆ ทุกประเภท ให้เหมาะสมรัดกุม

7. ได้แจกแบบเรียนให้เปล่า สำหรับแบบเรียนชนิดเรียนเป็นคำ เป็นประโยค แก่โรงเรียนทั่วประเทศ สำหรับใน 4 จังหวัด คือ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล ได้แจกให้สำหรับนักเรียนเท่าจำนวนนักเรียนด้วย

8. ได้จัดทำคำอธิบายประกอบแบบเรียนประเภทวรรณคดีทั้งแบบเรียนภาษาไทย ภาษาอังกฤษ จนครบทุกเล่มซึ่งใช้อยู่ในระหว่างนั้น

9. จัดให้มีการประกวดหนังสือใช้ในการแสดงการเล่นของนักเรียนชั้นอนุบาล ชั้นเด็กเล็ก และชั้นประถม ทำนองละคร เป็นการส่งเสริมให้เด็กกล้าแสดงออก และกล้าต่อที่ประชุม

10. ปรับปรุงหลักสูตรอาชีวศึกษาเริ่มด้วยการแปลหลักสูตรการช่างฝีมือและหลักสูตรทฤษฎีการพาณิชย์

11. ได้ดำเนินการพิมพ์จำหน่ายแบบเรียนชั้นประถม ด้วยเงินงบประมาณทุนหมุนเวียน ชื่อ "ทุนหมุนเวียนพิมพ์แบบเรียนชั้นประถม" จำหน่ายในราคาถูก คือ หนังสือไปโรงเรียน ฝนตกแดดออก สุขศึกษาชั้นประถมปีที่ 1

ข. ผลงานระยะหลังจากมีแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 จนถึงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520

1. ได้จัดทำหลักสูตรการศึกษา ทั้งสายสามัญศึกษาและสายอาชีพ ระดับการศึกษาต่าง ๆ ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ และประกาศใช้แต่ละปี ดังนี้ คือ

พ.ศ. 2504 ชั้นประถมปีที่ 1-2 ประถมปีที่ 5 มัธยมศึกษาปีที่ 1

พ.ศ. 2505 ชั้นประถมปีที่ 3 ประถมปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 4

พ.ศ. 2506 ชั้นประถมปีที่ 4 ประถมปีที่ 7 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 5

2. ได้ทำการปรับปรุงหลักสูตรวิชาการศึกษาและฝึกหัดครูทุกระดับทุกประเภท ขณะนี้อยู่ในขั้นเตรียมการที่จะประกาศใช้

3. ได้จัดทำอนุสารประกอบหลักสูตรชั้นประถมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ครบทุกแขนงวิชาตามหลักสูตรใหม่ แจกจ่ายโรงเรียน
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องใช้ แล้วแต่กรณี

4. ได้จัดทำแบบเรียนตามหลักสูตรใหม่แต่ละปี ตามหลักสูตรที่ประกาศใช้
ครบทุกแขนงวิชา แต่ละชั้นการศึกษาที่ประกาศใช้ จนถึงปัจจุบันนี้ได้จัดทำครบถ้วนทุกวิชาแล้ว

5. ได้จัดพิมพ์หนังสืออุเทศ หนังสืออ่านประกอบ และพิมพ์แจกจ่ายโรงเรียน
ต่าง ๆ ตามระดับชั้นการศึกษาของหนังสืออุเทศ และหนังสืออ่านประกอบนั้น ๆ

6. ได้ปรับปรุงอกระเบียบและแบบประกาศนียบัตรทุกระดับชั้นการศึกษา
ตลอดจนประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา และประกาศนียบัตรครูประเภทและระดับต่าง ๆ

7. ได้จัดทำแบบการเคลื่อนไหวตามจังหวะดนตรี (Rhythmic movement)
และถ่ายทำเป็นภาพยนตร์เสียงและสีธรรมชาติเพื่อเผยแพร่

8. ได้จัดทำแผ่นเสียงเพลง แผ่นเสียงการอ่านทำนองเสนาะ แผ่นเสียงประกอบ
แบบเรียนภาษาอังกฤษ สำหรับจำหน่ายแก่โรงเรียนที่ต้องการ

9. ได้ดำเนินการจัดทำแบบเรียนภาษาจีน สำหรับใช้ในโรงเรียนที่ทำการสอน
ภาษาจีน โดยให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาปัจจุบัน

10. ได้ดำเนินการทำการปรับปรุงแบบเรียนที่พิจารณาเห็นสมควรปรับปรุงให้ดี
ขึ้นตามกาลสมัย ด้วยการปรับปรุงให้มีภาพ ให้มีตัวอักษรขนาดพอเหมาะแก่สายตาและวัยของ
เด็ก ตลอดจนการวางระยะจำนวนบรรทัดช่องไฟและรูปเล่ม โดยไม่เปลี่ยนแปลงเนื้อหาของ
หนังสือ

11. ได้จัดทำชุดแบบเรียนคือ หนังสืออ่านประกอบชื่อ เพื่อนบ้านของเรา
และเที่ยวรอบโลก โดยจัดทำให้ดีขึ้นทุกอย่าง ทั้งปกเนื้อกระดาษ การพิมพ์และภาพสี ทุกอย่าง
ให้สมบูรณ์ที่สุดที่จะทำได้ในขณะนั้น

12. ได้ดำเนินการปรับปรุงแบบเรียนเก่าให้ดีขึ้นตามกาลสมัย ด้วยการแก้ไข
ปรับปรุงเนื้อหาของหนังสือ เช่น หนังสือภูมิศาสตร์สยาม หนังสือพลเมืองดี เป็นต้น

ค. ผลงานที่เป็นงานประจำตามปกติระยะเวลาตั้งแต่กองตำราจนถึงปัจจุบัน

1. งานเทียบความรู้ชั้นการศึกษาต่าง ๆ ด้วยการออกไปเทียบความรู้ให้เฉลี่ยปี
หนึ่ง ๆ ประมาณ 3,000 ราย

2. จัดประทับตราปกแบบเรียน เพื่อควบคุมจำนวนการพิมพ์แบบเรียน
3. จัดจ่ายค่าลิขสิทธิ์แบบเรียนและเงินรางวัลให้แก่ผู้แต่ง แบบเรียน คู่มือครู หรือหนังสืออ่านประกอบและหนังสืออุเทศ
4. พิจารณาเทียบความรู้ผู้ขอยกเว้นการสอบวิชาชุดक्रमมัธยมบางวิชา
5. พิจารณาเทียบความรู้และหลักสูตรแบบเรียน ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ ตามที่กรมวิสามัญศึกษาเสนอขอให้พิจารณา
6. จัดพิมพ์แบบเรียน หนังสือคู่มือครู หนังสืออ่านประกอบและหนังสืออุเทศ ตลอดจนหลักสูตรที่จัดทำขึ้นใหม่
7. จัดให้มีการตรวจแบบเรียนที่มอบหมายผู้ทรงคุณวุฒิแต่งตั้งนั้น หรือที่เอกชนขอรับอนุญาตใช้ในโรงเรียน

หนังสือที่ใช้ในโรงเรียน

หนังสือในช่วงนี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งที่กระทรวงศึกษาธิการจัดทำขึ้น และภาคเอกชนจัดพิมพ์จำหน่าย เพื่อให้มีหนังสือใช้ในโรงเรียนอย่างกว้างขวาง และทันตามกำหนดเวลาเปิดภาคเรียนแต่ละปีการศึกษา ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างหนังสือเพียงบางเล่มที่ใช้ระหว่าง พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2524 ส่วนหนังสือที่ใช้อยู่ในโรงเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จะกล่าวไว้ในบทที่ 4 และบทที่ 5

ตัวอย่างรายชื่อหนังสือที่ใช้ในโรงเรียนระหว่าง พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2524

วิชาภาษาไทย

- แบบเรียนใหม่ของ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี พ.ศ. 2477
- แบบสอนอ่านใหม่เล่ม 1-7 ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี พ.ศ. 2479
- แบบเรียนเร็วใหม่เล่ม 1 ตอนต้น ตอนกลางและตอนปลาย ของหลวงจรูญกิจวิฑูร และนายฉันท ขำวิไล พ.ศ. 2481
- ดอกรักสัตว์แสนรู้ ของกองวิชาการ กรมอาชีวศึกษา พ.ศ. 2485

- แบบเรียนชุดสุดาควี เล่ม 1 ของนายอภัย จันทวิมล พ.ศ. 2485
- แบบเรียนชุดบันไดก้าวหน้า เล่ม 1-3 ของนายกี กิรติ วิทโยธาร พ.ศ. 2497
- แบบหัดอ่านหนังสือไทย ของ พระวิภาชนวิทยาสิทธิ์ (สังข์ พุกกะเวส) พ.ศ.

2499

- แบบเรียนชุดสุดาควี เล่ม 2-4 ของนายอภัย จันทวิมล พ.ศ. 2514
- หลักการใช้ภาษาไทย ของนายสุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ พ.ศ. 2504
- หลักภาษาไทยของ พ.ต.หญิงผะอบ โปษะภฤษณะ พ.ศ. 2505
- หลักภาษาไทยของ นายกำชัย ทองหล่อ พ.ศ. 2509
- หลักภาษาไทยของ ร.อ.ศุภชัย รัตนโกมุทและคณะ กรมวิชาการ พ.ศ. 2513
- หลักภาษาและการใช้ภาษาไทยของ นายเสนีย์ วัลลวธรรม พ.ศ. 2517
- ประวัติวรรณคดีไทย โดย เจือ สตะเวทิน กรมวิชาการ พิมพ์ครั้งที่ 9 พ.ศ. 2508
- ประวัติวรรณคดี 1-2 ของนิรันดร นวมารค และสุนทร ควงพัตรา พ.ศ. 2520
- กามนิค ของ เสฐียรโกเศศ และนาคะประทีป พ.ศ. 2508
- ธรรมเนียมเล่ม 4 ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี พ.ศ. 2520
- แบบฝึกหัดการใช้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กรมวิชาการ, 2512

ฯลฯ

วิชาภาษาอังกฤษ

- แบบเรียนไวยากรณ์อังกฤษ เล่ม 1-4 ของหลวงปริญญาโยควิบูลย์ พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2478-2479
- แบบเรียนเสริมทักษะภาษาอังกฤษ ประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2505
- แต่งและไวยากรณ์อังกฤษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนายวิทย์ ศิวะศรียานนท์ พ.ศ. 2505
- Direct Method for Thai Students B.II by H.Coulthard Burrow
English for Today B.III The Way We Live by William R.Sliger (Editor)

1964

- English for Today B.IV Our Changing World by William R.Slager (Editor)
1966

- Five Stories M.S. 1 Reader No.1 หนังสืออ่านเพิ่มเติมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
พ.ศ. 2519

ฯลฯ

แบบเรียนคณิตศาสตร์

- ตำราเลขเสนากาหนึ่ง ของพระพิสัยทัฬหยาพูน พ.ศ. 2475
- เปอร์เซนต์สำเร็จของ นายเล็ก เผ่าทองสุข พ.ศ. 2475
- พีชคณิตใหม่ ตอน 1-3 ของพระยาภรตพระราช พ.ศ. 2479
- เลขคณิต - พีชคณิต ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของขุนประสงค์จรรยา พ.ศ. 2505
- เรขาคณิต ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของพระสันธิวิทยาพัฒน์ พ.ศ. 2505
- วิชาคณิตศาสตร์ เฉลยแบบฝึกหัดคณิตศาสตร์ ก. ตอน 2 (ตรีโกณมิติ) ม.ศ.4-5
โดยสลวย โรจนสโรช กรมวิชาการ, 2508

แบบเรียนวิทยาศาสตร์

- แบบเรียนวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของบุญถิ่น อัตถากร พ.ศ. 2505
- แบบเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของประยงค์ พงษ์ทองเจริญ
พ.ศ. 2505
- แบบเรียนแม่เหล็ก - ไฟฟ้าสถิต ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย ของนายบุญ
พฤกษ์ จาฎามระ พ.ศ. 2510
- แบบเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของประชุมสุข อาชาวอำรุง และ
คณะ พ.ศ. 2517
- แบบเรียนวิชาฟิสิกส์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เล่ม 1 ของกระทรวงศึกษา
ธิการ จัดทำโดย สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) พ.ศ. 2519

ฯลฯ

วิชาสังคมศึกษา

- หนังสืออ่านเรื่องประเทศสยาม ชั้นมัธยมตอนต้นของอำมาตย์ตรี เลื่อน วาสนา
นนท์ พ.ศ. 2476

- หนังสืออ่านจรรยา ภาคต้น เล่ม 5 ชั้นมัธยม 2 ของรองอำมาตย์โท ชุนบงการ
อุบัตน์กิจ พ.ศ. 2476

- หนังสืออ่านหน้าที่พลเมือง ชั้นมัธยมต้น และชั้นประถมปีที่ 5-6 นายโสกา ปาล
บุตร พ.ศ. 2479

- หนังสืออ่านการปกครองของสยาม ของพระยาประมวญวิชาพูล พ.ศ. 2481

- หนังสืออ่านธรรมจริยา เล่ม 3 โดยนายชัย เรื่องศิลป์ กรมวิชาการ พ.ศ. 2483

- แบบเรียนศีลธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของเอื้อ นุชปะเกศ หงสกุล พ.ศ. 2505

- แบบเรียนศีลธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของนายเกษม บุญศรี พ.ศ. 2507

- ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของนายโชค สุคันชวณิช พ.ศ.

2501

- ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมปีที่ 1-3 ของนายเจริญ ไชยชนะ พ.ศ.2505

- แผนที่ภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนายทองใบ แดงน้อย พ.ศ. 2505

- แบบเรียนสังคมศึกษา วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของกรมวิชาการ

พ.ศ. 2505

- แบบเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนายประสาท หลักศิลา พ.ศ.

2511

วิชาอื่น ๆ

- แบบสอนอ่านสุขวิทยา เล่ม 2 ชั้นประถมศึกษา พระประมุขวิชาเพิ่ม (จุ่ม ชินะเต
มีย์) พ.ศ. 2478

- แบบสอนอ่านการกสิกรรม เล่ม 1 ว่าด้วยการอาชีพกสิกรรม ของขุนกสิกรพิศาล
พ.ศ. 2478

- ลูกเสือเอก ของ ชูณห์ อรุณโรจน์ พ.ศ. 2505

- คู่มืออนุภาคชั้นเอก ของประยงค์ ถ่องคิกิจฉกร พ.ศ. 2505

- แบบฝึกหัดคณิตศาสตร์ ของชวลิต ดาบแก้ว พ.ศ. 2505

- แบบฝึกหัดวาดเขียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนายชวลิต ดาบแก้ว พ.ศ. 2505

- วิชาศิลปศึกษาและศิลปปฏิบัติ ของกรมวิชาการ พ.ศ. 2505

- วิชาศิลปปฏิบัติแขนงธุรกิจศิลป์ โดยสมร ตันสถิตช์ และแอร่มศรี กาญจนพังคะ
กรมวิชาการว. fV. 2509
๗๓๗